

Mossèn Francesc Viver al besllum de la seva obra

Albert de Quintana i Justafre

El Llibre de la Festa Major també es vol sumar a l'homenatge a Mossèn Viver, impulsor i col·laborador d'aquesta publicació, amb motiu del cinquantenari de la seva mort.

Mn. Viver va cultivar tots els gèneres literaris: teatre, poesia èpica i lírica, prosa narrativa, estil periodístic, però, sens dubte, el més rellevant, fruit de la seva vocació sacerdotal, és la lírica de tema religiós, especialment eucarístic. La seva inspiració s'eleva a altures místiques que ens recorden les de sant Joan de la Creu.

En qualitat destaca el sonet -composició molt elegant, però molt difícil d'arrodonir- dedicat a la *Llàntia del sagrari* que va ser publicat al *Llibre de Festa Major* de l'any 1957, tot i que desconeixem la data de sortida de la seva ploma, tot i que sembla de final del segle XIX o principi del XX, època en què va residir a Girona i és la més fecunda del seu estre.

Altres poemes importants dintre aquesta temàtica són *Salm d'amor*, *Missa nova*, *Salm d'humilitat* i la petita sèrie de versos d'inspiració bíblica a l'estil del *Cantar dels Cantars* entre l'esposa (l'ànima) i Jesucrist (l'espòs).

De l'època d'estada a Girona, essent encara molt jove, és la seva col·laboració en diverses revistes literàries (*Vida*, de la qual va arribar a ser redactor en cap, *El Gironès*, *L'ideal*) amb composicions ja d'estil modernista i en les quals segueix l'escola de Mn. Cinto Verdaguer, allunyant-se del caire romàntic de la Renaixença.

D'aquesta intensa espiritualitat, tema constant en la seva obra, valguin els següents exemples, entre multitud que podríem trobar:

En *La cançó de Rubén*, acte segon, escena setena, la Verge Maria en un esplèndid monòleg, referint-se a la seva humana petitesa enfront la grandesa de Déu, diu:

... em sembla ser una volva de llum
i a dintre meu hi miro
la plenitud d'un sol que no es consum.

i, més endavant:

Infant: la humana escòria
us serveix de bressol!
sostingueu ma flaqueza en tanta glòria:
gota de cera sóc en flams de sol.

metàfora inspiradíssima, per damunt de tot comentari.

Com també en *El cant de la terra* (premi Reina Regente, Girona, 1898), l'estrofa:

Igual que l'amor tendre suau pel cor s'escorre
sentia en mi discórrer
de la virtut divina l'alè vivificant;
a son escalf les plantes, exuberants eixiren
i tendres i vistoses amb sa verdor cobriren
als continents que estaven tristeses somniant.

Molts, versos també, encara que no tants, hem trobat dedicats a la Mare de Déu o el nostre poeta combina l'amor divinal amb el de mare protectora, i especialment concreta el de patrocini que ostenta sobre la catalanitat la Verge de Montserrat.

Una idea molt original és la continguda en el poema de *La cançó de la Mare Verge* on Mn. Viver s'endinsa en el cor de Maria per esbrinar els seus sentiments en el moment del naixement de Jesús.

Mossèn Francesc Viver
(Foto Can Quintana)

Reconeix el gran miracle d'haver infantat el fill de Déu. Humana,
en la seva petitesa

“...i he collit com un lliri...
... aquell Déu, gran, infinit,
inefable de l’Empiri...”

Barrejats amb mostres d’amor diví, la mouen sentiments humans, de mare que petoneja i omple de moixaines el nadó i exulta d’alegria perquè

“Ell ma sang mateixa ha presa,
i es ben meu, sent Creador,
hi ha junyit a ma puresa
una maternal amor.”

Conseqüència lògica d’aquesta espiritualitat no és tan sols l’amor de Déu que respira tota la seva obra; també l’amor al proïsme, sense el qual no es pot dir, des d’una perspectiva cristiana, que existeixi el primer. Dintre els valors humans és una qualitat que sempre ha estat molt lloada, però per contra, i desgraciadament, ben poc emprada en el seu veritable sentit.

Exemple claríssim del que diem és el passatge del seu estudi dramàtic *Amor qui triomfa* (versió sense personatges femenins), acte segon, escena primera, en què el comte Atili diu: “Jo no puc ser fill del cor d’aquella dona (es refereix a la seva mare), tota misericòrdia, tota bondat. Jo, l’afalagat en públic a causa del temor, però l’avorrit, el temut en secret per mos crims abominables; ella, beneïda, l’adorada com en un altar en cada cor dels pobres, la reverenciada per totes les ànimes nobles i pures.”

Aquest sentiment no resta en unes lloances de paraula, tot i que es repeteix al llarg tant de la poesia com de la prosa de Mn. Viver: es confirma amb fets com la seva dedicació al casal d’infants, les representacions d’obres de teatre, sobretot dels *Pastorets* que ell mateix muntava i dirigia, i el grapat de pastilles

Juanola que sempre portava a la butxaca en atenció a la mainada que el saludava pel carrer.

I quan es tracta dels pobres, desvalguts, marginats, oprimits, víctimes de la injustícia, indefensos, dèbils, malalts, aleshores aquest sentiment esclata en accents vigorosíssims.

La cançó de Rubén, a. III, e. 4a

“No em robeu el blanc colom,
no em lleveu pas l’esperança;
destrosseu-nos primer, com
un covard amb vostra llança.
Mes, no! Maleïda fura!
perd-te, ja que estic perdut.”

De L’amor qui triomfa, a. IV, e. 1a

“... i la multitud es desfà i va cridant encara:
morin els rics i tots els acaparadors de queviures!”

D’El pes d’una corona

“Oh bèstia maligne. Aquest serà el teu darrer crim.”
(A. IV, e. 1a)
“Ni morint sota les urpes d’un tigre podríeu pagar els
vostres crims.” (A. IV, e. 4a)

Quan fullegem especialment la poesia lírica de Mn. Viver ens salta a la vista de seguida la seva compassió per l’extrema misèria (*La colla de la fam, El breviari, Pel món*) i sobretot la malaltia greu, en fase terminal, com avui diríem.

Mn. Viver tenia un germà dos anys més jove que ell, també

capellà, poeta, escriptor, amb qui es sentia molt unit, sobretot a final del segle XIX i a principi del XX en què ambdós residiren una temporada a Girona capital, i tots dos col·laboraren en les mateixes publicacions.

Aquest germà, Antoni, va contraure tuberculosi pulmonar, malaltia a la qual avui no donem massa importància, però que aleshores era el temor de la societat, per incurable, i que feia estralls, especialment entre la joventut, perquè era molt contagiosa. Normalment era llarga i de procés lent, de manera que feia patir més d'esperit que físicament. Al nostre mossèn Francesc va afectar molt la desgraciada situació del seu germà. En pocs anys coincidiren en diverses parròquies, fins que tots dos varen quedar destinats a Torroella; se suposa que per poder tenir millor cura del malalt.

Li va dedicar un inspirat poema, amb ocasió de la seva missa nova en què tan sols parla de sentiments místics, però la xacra, llavors coneguda per tisi, i els desafortunats físics sovintegen al llarg dels escrits de Mn. Viver caracteritzats per personatges individuals, també diferents, que reaccionen cadascun segons el seu tarannà i la seva idiosincràsia, però tots sentenciats a una mort més o menys propera.

Així, l'home de *Fa fred* es plany, però fa que els seus s'allunyin perquè no es contagiïn. La xicota de *Tísica*, abandonada pel promès a causa del mal que pateix reacciona dignament i entera acceptant la crua realitat, rebutjant enèrgicament qualsevol manifestació hipòcrita i extemporània de fal·laç estimació. El jove del *Pintor*, amb mal dissimulat pessimisme veu i deixa passar, esperant l'inevitable. A la Nina colradeta de *Dolora* li reca la pèrdua de l'estimat, però és jove i procura refer sa vida. L'artista d'*Idi·lli* és la personificació de la resignació que es veu recompensada per la caritat cristiana d'una mare que permet a sa fi-

lleta, que és la nina dels ulls del malalt, que s'acosti a aquest a donar-li l'últim adéu. El fosser de *La cançó del fosser* continua vivint artificialment la melangia d'un amor de sempre impossible, però que ni la mort ha pogut destruir. El nen d'*Orfe* es consola de la seva solitud i desamparança pensant que ara té dues mares al cel. *En aquell sufrir model* el poeta ens descriu una mort santa i exemplar. Sempre, i en tot cas, posats per davant l'entere-sa d'esperit i acceptació de la voluntat de Déu.

La tan cristiana virtut de la humilitat és tan constant en la vida com evident en l'obra de Mn. Viver. Les proves són tan paleses i freqüents que es fa gairebé impossible trobar algun exemple suficient omnicomprensiu que ell sol fes sobresortir tots els aspectes que ens agradaria destacar ací. Personatges que es tenen per menys del que valen i que es rebaixen voluntàriament davant els altres són fàcils de trobar, però hi ha una situació dramàtica en *L'amor qui triomfa* que no podem deixar passar sense dedicar-hi uns -encara que siguin breus- comentaris.

El comte Atili, home madur, però encara fort, amb un passat ple d'abusos, egoismes i una vida regida pel voluntarisme, ha donat paraula al comte Roderic, personatge mancat de principis, de retenir i guardar a son castell la jove Llúcia, protagonista de l'obra, fins que arribi el moment de lliurar-la al qui vol pretendre tenir drets feudals sobre ella i que no porta gens de bones intencions.

L'Atili, al principi inclinat a fer-li el joc al comte Roderic, és amonestat pel cardenal qui li enlletgeix el crim del qual està a punt de fer-se còmplice. En conseqüència, capgira en un instant la seva actitud i amb tota valentia s'oposa a continuar la trama preparada. L'altre, frustrat i encolerit exigeix, amb espasa nua, l'acompliment de la sagrada paraula d'honor d'un noble. L'interpel·lat, també prest a la lluita, li argumenta, ferm, que

“El concepte d’honor ... des d’algunes hores va canviant en mon cor y mon cervell.”

i, quan el comte Roderic apel·la al jurament prestat li manifesta, incommovible, que l’honor i tot l’esperit de la cavalleria està per sota de les normes del Cristianisme, ja que:

“L’honor és paraula vana, si és contra Llei i Justícia”

Aquesta escena es pot considerar a primera vista com a representativa de l’orgull i de la supèrbia, entesos segons la mentalitat de l’antiga cavalleria, però si ens esforcem una mica a penetrar l’últim sentiment que l’autor ens ha volgut comunicar, descobrirem que la sobtada mudança d’Atili té dos moments psicològics successius i diferenciats: el primer és un sotrac produït pel gairebé tallant toc d’atenció a la seva consciència que es desperta; el segon és l’efectiva conversió per a la qual cal un acte d’humilitat en rebaixar-se voluntàriament davant el comte Roderic, l’arrogància del qual suporta per acomplir la llei de Déu, que reconeix per sobre de qualsevol regla humana de comportament; tot plegat amb un acte de voluntat per mantenir sa postura per sempre.

Com hem dit, Mn. Viver cultivà també altres gèneres i altres temes. Penetrat per l’amor a la pàtria, cantà tant al patriotisme local:

a Torroella, en *Scherzando*

“Torroella, Torroella, Dintre teu que déu florir...”

a l’Estartit, en *Recordatori*

“Vora una mar que palpita com un bleix de l’infinít...,”

com l’amor a Catalunya, que vessa en poemes i articles periodístics. En ells es declara amant de Catalunya, un amor que

diu que ha de ser total: amor a la llengua, als nostres costums, a la nostra manera d'ésser, a la nostra riquesa natural (precursor d'ecologistes), als nostres pares, a la nostra llar i a les nostres glòries i s'autodefineix d'un descarat catalanisme, fort i constant, encara que deslligat de disciplines polítiques. També podem considerar escrits patriòtics els goigs a sant Genís, a santa Caterina i altres patrons de les rodalies de Torroella -Verge de la Fossa d'Ullà i a la Mare de Déu de la Font Santa de Jafre-.

Sacerdot i mestre, era un gran entusiasta de la cultura. Impulsà el Casal Infantil, el Centre Catòlic i l'Escola Dominical, la preparació de la mainada per a la representació dels seus *Pastorets* i la creació, a Torroella, dels Pomells de Joventud.

Va ser un gran entusiasta de l'esperanto i deia que era tan fàcil d'aprendre que podia decaure i li augurava tots els èxits. Per ell seria el llatí del futur, la llengua universal.

I quan s'arriba a l'amistat, Mn. Viver ens inunda de poemes i versos, moltes vegades curts i escarits, sovint amb tot l'aire d'improvisats, però sempre plens d'estimació a aquella persona a la qual van adreçats.

Sempre amb tota correcció i finura, l'autor deixa pas a l'humor, que no és absent a la seva obra, però que, com és natural, es refugia en teatre i lírica profana. Amb una ironia intel·ligent, candorosa i suau, són especialment sucoses les descripcions de les dones recent casades que melosament porten els marits per on elles volen. A vegades l'humor té unes notes àcides, conseqüència de la realitat de la vida, com al *Breviari* i *La sagala*. I, per passar-hi una bona estona, una petita peça teatral, de la qual ens ha arribat una traducció al castellà i sense títol amb l'argument dels *Pastorets*, però en què els personatges són tots pastores, amb reaccions -les bones i les dolentes- d'acord amb el tarannà femení.

Era gran coneixedor de la condició i la naturalesa humanes i, així, tant t'esbrina l'interior d'una persona honrada, com una d'hipòcrita i les conseqüències dels vicis (*La borratxa*). Tots els seus personatges són trets de la mateixa vida real, són inequívocament versemblants i reaccionen tal com s'espera del seu caràcter i forma de ser. En aquest tema són especialment interessants les reaccions de la jove parella de *Coses de família*. El marit, jugador empedreït, arriba a casa havent perdut, fins i tot la setmanada que necessiten per viure. Està penedit, és conscient del seus actes i les seves conseqüències, però coneix la seva feblesa i addició, i li prega a la seva dona que el mati per no continuar perjudicant-la a ella i a la fillona que dorm assossegadament el son de la innocència. La dona el calma i amb tota serenitat li dona un parell d'arracades que guardava a la calaixera. I davant la desorbitada reacció del marit, barreja de sorpresa, confusió, agraïment, encara amb el sentit de culpabilitat, ella, amb actitud modèlica, el tranquil·litza parlant-li d'un futur venturós; i a la pregunta d'ell: *que no contes amb nostra pobresa i amb el meu poc senderi?*, li replica fermament i heroica: *No; però confio en ton amor de pare*.

Tothom ha pensat en algun moment en un tipus de vida que hom considera ideal per al transcurs de la nostra existència. Entre les diverses opcions possibles existeix, des de l'antiguitat clàssica, tot un seguit de poetes que han cantat la vida retirada, bucòlica, sense ambicions de fama ni de pompes mundanes.

Una és la que fa pròpia com a capellà i que descriu en la seva poesia *Recordatori*, de quan s'estava a l'Estartit:

"Vora una mar que palpita
com un lleix de l'infinit
tinc una casa petita
al poble de l'Estartit.

A un costat, l'esglésiola
a l'altre, un hortet bufó;
en mig ma vida s'escola
amb dolç ritme de cançó.
Entre llibres i xicalles
i uns bons mariners fornits
prop Jesús que en l'altar calla,
vetllant de dies i nits."

Però, com que és persona humana, també pensa en els que no segueixen la vida religiosa, compon i posa en boca del protagonista del *Gat amb botes* (quadre IV, escena 4a):

"Jo no sóc vanitós, només desitjo
un amor pur sense ombra de renyina;
una casa modesta, neta i clara;
un jardí amb heures, una casa amb llibres
uns quants infants que vetllin ma vellesa,
pocs amics, pocs criats, vida tranquil·la
ni deutes ni ambicions, el seny claríssim,
i de cabòries a tothora lliure,
i així esperar la mort, l'ànima neta
com la casa on s'espera una visita,
amb la dona i els fills que els ulls em cloguin
per no deixar amb recança aquesta vida."

Dos punts de partença: per a religiosos, l'un; per a laics, l'altre, amb una mateixa finalitat: la pau.

Escrivia en un català depurat i elegant, d'abans de la normalització. En alguna de les seves composicions utilitza frases i paraules erudites, però generalment és un idioma entenedor i assequible. I no en parlem quan descriu escenes populars o de persones senzilles, ja que aleshores fa servir molts mots i alguna

forma gramatical que avui rebutjaríem per incorrecte. És notable el cabal de girs lingüístics dialectals, gairebé tots emprats a la pagesia.

L'obra de Mn. Viver no ens pot fer el retrat físic del poeta i sacerdot, però ens dóna una clara idea de la seva personalitat d'home religiós, complidor, més enllà de les seves obligacions com a capellà, auster i modest; pacífic i amic dels seus amics, especialment de la mainada i defensor dels marginats, pobres i humils, escriptor de gran cultura i (no cal dir-ho) magnífic poeta, estudiós i filòsof, bon patriota i bon català amb un sentit de l'humor molt nostre. En una paraula: un home bo.